

Тарас МАРШАЛОК

Проаналізовано показник податкового навантаження в Україні. Використано математичну модель розрахунку рівня оподаткування. Зроблено порівняння фактичного значення податкових платежів у валовому внутрішньому продукті до отриманих в результаті проведених розрахунків.

Ключові слова: валовий внутрішній продукт (ВВП), податок, податкове навантаження, витрати, доходи.

Податкові теорії в історичній ретроспективі змінювалися в напрямку «єдиного податку», класицизму, маржиналізму, неокласицизму. Але країни сповна не підтримують жодну з цих течій, у більшості випадків податкова політика функціонує на засадах поєднання кращих економічних традицій, кожної з цих наукових шкіл. Розвиток фінансової науки, поступ держави потребують постійного коригування і врахування беззаперечних факторів забезпечення ефективного функціонування суспільства, відповідно до часу. Зміна структури виробництва, галузевих особливостей потребують певних коригувань як фіскальної, бюджетної, так і податкової політики зокрема. Донині залишається невирішеним питання ідеальної податкової системи, яка могла б задовольнити всіх суб'єктів даних відносин, зокрема державу, з одного боку, та суб'єктів господарювання - з іншого, ці суб'єкти часто вступають у суперечку через різні інтереси.

Що стосується господарюючих суб'єктів, то жоден податок не є прийнятним, а його збільшення призводить до негативних настроїв платників податків.

Ефективність фіскальної політики з боку держави потрібно розглядати як залежність таких наступних чинників: оцінка фіскальної політики, що впливає на виробництво та на процес наповнення державного бюджету. Наведені аспекти здебільшого конфліктують між собою, зокрема податкова політика, яка повністю ефективна з точки зору другого аспекту, може бути цілком неефективною для першого. Хоча потрібно знаходити найефективніше поєднання всіх критеріїв фіскальної політики, яке могло б не зашкодити жодному учасникові даних відносин.

Актуальність обраного дослідження зумовлена необхідністю більш ґрунтовного аналізу впливу податків та податкових платежів на економічні процеси країни, яке на сьогодні видається незавершеним та потребує удосконалення. Тому першочерговим завданням країни в сфері оподаткування є дослідження оптимального податкового навантаження, яке формується за допомогою податків, податкових ставок, бази оподаткування.

В економічній літературі питанням оптимального податкового навантаження присвячена значна кількість наукових праць, проведено багато наукових досліджень як *вітчизняними, так і зарубіжними науковцями*. Зокрема, необхідно виділити праці А. Соколовської [1], О. Амоші [2], В. Вишневського [2], С. Баруліна [3], А. Игнатова [4], В. Савченка [5], Ю. Іванова [6]. Вченими запропоновано чимало методів та способів оцінки рівня податкового навантаження. Ці дослідження ґрунтовані на оцінці впливу податків

на господарську діяльність суб'єктів оподаткування або на місце податків у структурі макропоказників країни (ВВП, ВНП).

Метою дослідження є спроба аналізу податкового навантаження за допомогою математичної функції, базованої на двохфакторному аналізі: j – фонд оплати праці, введений у витрати;

m – частка матеріальних затрат, амортизації, послуги та інші аналогічні витрати у нетто-виручці.

Такий аналіз обумовлений практикою оподаткування. Податкова політика окреслена оподаткуванням доходів та витрат, зокрема, потрібно відзначити, що будь-який вид доходу, чи то при первинному його отриманні, чи то після розподілу, оподатковують податком з доходів фізичних осіб, прибуток оподатковують податком на прибуток підприємств, кінцеве споживання підлягає оподаткуванню податком на додану вартість. Тому фактори, запропоновані в моделі, цілком відображають господарську діяльність будь-якого господарюючого суб'єкта.

Модель із використанням даних факторів матиме наступний вигляд [4, 38]

$$ПН = ПДВ + ПДФО*j + УП*j + НФОП*j - ПДВ*m + ПНП*[1 - (1 + НФОП)*j - m] + ПДФО * \frac{(1 - ПНП)*j}{j + m} * [1 - (1 + НФОП)*j - m] + УП * \frac{(1 - ПНП)*j}{j + m} * [1 - (1 + НФОП)*j - m] \quad (1)$$

де: ПН – податкове навантаження;

ПДВ – податок на додану вартість;

ПДФО – податок з доходів фізичних осіб;

ПНП – податок на прибуток підприємств;

НФОП – нарахування на фонд оплати праці;

УП – відрахування в державні цільові фонди.

Перша складова формули - це податок на додану вартість (ПДВ), нарахований пропорційно нетто-виручці; друга складова – податок з доходів фізичних осіб (ПДФО), який вираховують із фонду оплати праці; третя – утримання зі заробітної плати (УП), розраховані з нарахованої заробітної плати; четверта – нарахування на фонд оплати праці (НФОП), що розрахований пропорційно до фонду оплати праці; п'ята – вирахування податку на додану вартість, пропорційно розрахованого з матеріальних затрат у нетто-виручці; шоста – податок на прибуток (ПНП), що визначають як різницю між нетто-виручкою, яка прирівняна до «1», та витратами організації, які враховують при нарахуванні податкової бази податку на прибуток; сьома – податок з доходів фізичних осіб (ПДФО), який утримують з доходів, виплачених за рахунок чистого прибутку; восьма – податкові утримання (УП), які утримують із доходів виплачених за рахунок розподілу чистого прибутку.

При аналізі вітчизняної податкової системи (ПДВ = 20%; ПДФО = 15%; ПНП = 25%; НФОП = 37%; УП – 3,5%), модель набуває наступного виду [7;8;9;10]

$$ПодНав = 0,20 + 0,15*j + 0,035*j + 0,37*j - 0,20*m + 0,25 * [1 - (1 + 0,37)*j - m] + 0,15 * \frac{(1 - 0,25)*j}{j + m} * [1 - (1 + 0,37)*j - m] + 0,035 * \frac{(1 - 0,25)*j}{j + m} * [1 - (1 + 0,37)*j - m] \quad (2)$$

Показник податкового навантаження, розрахований даним способом, буде представлений матрицею, що загалом відображена залежністю двох змінних, а саме фондом оплати праці й матеріальними затратами, ці дві складові, як ми вже зазначали раніше, є основою для розрахунку податкової бази основних податків (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл податкового навантаження в двохфакторній моделі (І варіант),
у % до бруutto-виручки

j m**	Розподіл податкового навантаження (двох факторний аналіз)*																	
	0,05	0,1	0,15	0,2	0,25	0,3	0,35	0,4	0,45	0,5	0,55	0,6	0,65	0,7	0,75	0,8	0,85	0,9
0,05	0,499	0,4541	0,4202	0,3909	0,3544	0,338	0,3132	0,2883	0,2643	0,2411	0,2175	0,1942	0,171	0,1478	0,1247	0,1017	0,0788	0,0559
0,1	0,524	0,4792	0,4433	0,4119	0,3697	0,356	0,3296	0,3041	0,2792	0,2546	0,2304	0,2065	0,183	0,1591	0,1356	0,1122	0,0889	
0,15	0,537	0,4947	0,4591	0,4272	0,3838	0,37	0,3429	0,3168	0,2913	0,2663	0,2416	0,2173	0,193	0,1692	0,1454	0,1218		
0,2	0,545	0,5054	0,4707	0,439	0,3966	0,381	0,354	0,3276	0,3018	0,2765				0,202	0,1763	0,1543		
0,25	0,551	0,5134	0,4796	0,4484	0,4083	0,391	0,3634	0,3369	0,3109	0,2854	0,2603	0,2355	0,211					
0,3	0,555	0,5196	0,4869	0,4561	0,4188	0,399	0,3716	0,345	0,319	0,2934	0,2682	0,2432						
0,35	0,559	0,5248	0,4929	0,4627	0,4281	0,406	0,3787	0,3522	0,3262	0,3005	0,2753							
0,4	0,562	0,5291	0,498	0,4683	0,4363	0,412	0,385	0,3586	0,3326									
0,45	0,563	0,5328	0,5024	0,4733	0,4435	0,418	0,3907	0,3644										
0,5	0,567	0,5361	0,5064	0,4776	0,4493	0,423												
0,55	0,569	0,5391	0,5099	0,4816	0,454													
0,6	0,571	0,5418	0,5131	0,4852														
0,65	0,573	0,5443																
0,7	0,575																	

*Розподіл податкового навантаження на основі моделі (формули 1; 2)

** Факторні показники: j – фонд оплати праці, введений у витрати, у нетто-виручці;

m – частка матеріальних затрат, амортизації, послуги та інші аналогічні витрати у нетто-виручці.

Поєднання двох факторів у різних варіантах (від найменшого показника до найбільшого) відображене у матриці, результативними величинами якої є рівень податкового навантаження, що також залежить від величини того чи іншого індикатора. Особливо актуальний для дослідження діаметральний зріз, що відображає нульовий рівень прибутку, або ж сума фонду оплати праці, матеріальних витрат і нарахування на фонд оплати праці становлять 100% виручки. Актуальність цього дослідження полягає у тому, що будь-яке підприємство намагається мінімізувати власні прибутки, щоб сплатити якомога менше податків. Аналіз матриці дає змогу зробити наступні висновки. Зазначимо, що нинішня податкова система в Україні забезпечує нерівномірний розподіл податкового навантаження для підприємств різних галузей. Найнижчий рівень аналізованого показника спостерігається за умови незначного фонду оплати праці й значною часткою матеріальних виробничих витрат, зокрема при значеннях факторів $j = 5\%$ та $m = 90\%$ рівень податкового навантаження становить 5,5%. Найвищий рівень – за умови значних витрат на оплату праці $j = 70\%$ та незначних матеріальних затрат $m = 5\%$, такі підприємства зазнають податкового навантаження на рівні 57,5%. Саме тому підприємства з високою часткою витрат на оплату праці отримують найнижчий прибуток, або ж при отриманні прибутку приховують його через значний рівень податків. Діаметрально протилежною видається ситуація для підприємств із значними матеріальними витратами та низьким рівнем витрат на оплату праці, в цьому випадку, зазнаючи незначного податкового навантаження, підприємству психологічно легше показати отриманий прибуток.

При показниках $j = 50\%$ та $m = 30\%$ отримуємо ПН = 42%, при значеннях $j = 35\%$, $m = 50\%$ ПН становить 30 %. В Україні вплив податків на економіку коливається від ПН = 28,9% у 2001 році до 38,22% у 2007 році (табл. 2) [11]. Саме тому припускаємо, що економіці України притаманна структура з високим рівнем затрат на оплату праці на рівні 40% від загальної структури виробництва і часткою матеріальних витрат 35%. Така структура виробництва найбільш наближено відображає показник податкового коефіцієнта, розрахованого за допомогою макроекономічних методів.

Таблиця 2

Динаміка рівня оподаткування (податкового коефіцієнта) в Україні, (%) [6]*

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Податкові надходження до зведеного бюджету, млрд. грн.	36,72	45,39	54,32	63,16	98,07	125,74	161,26
Платежі, не віднесені до податкових надходжень, млрд. грн.	2,11	2,56	5,95	7,45	10,73	15,53	18,72
Державні цільові фонди, млрд. грн.	1,11	0,31	0,74	0,84	1,35	2,15	3,64
Державні позабюджетні соціальні фонди, млрд. грн.	19,09	23,67	28,18	38,32	51,62	67,74	87,55
Всього податки, млрд. грн.	59,03	71,93	89,19	109,77	161,77	211,16	271,17
ВВП за ринковими цінами, млрд. грн.	204,19	225,81	267,34	345,11	441,45	537,67	709,45
Податковий коефіцієнт, %	28,90	32,02	33,34	31,79	36,65	39,27	38,22

Примітка: Розраховано за даними Міністерства фінансів України

Аналізуючи матрицю (табл. 1) та показники, розраховані на основі податкового коефіцієнта (табл. 2), спробуємо оцінити притаманну для України структуру економіки. Ми вже зазначали, що структура виробництва в Україні не цілком відповідає особливостям економік розвинутих європейських країн. Завдяки поступовій автоматизації та інформатизації процесів виробництва витрати на оплату праці перетворюються на неосновну статтю витрат підприємства. Саме тому, основу оподаткування в країнах із

розвинутою економікою мають становити податки на виробництво, а податки на доходи фізичних осіб можуть забезпечувати великі надходження до державної казни лише у разі високого рівня оплати праці, а не збільшення використання робочої сили. Що стосується України, то значну частку податкових надходжень забезпечує оподаткування доходів громадян. При аналізі розрахованих показників спостерігається податкове навантаження на рівні 38%–39%. Такий показник, зафіксований у 2006–2007 рр., створюється виробництвом, де затрати на оплату праці становлять майже 40%, що, на наш погляд, є неприпустимим. Саме тому економіка нашої держави має змінюватися в напрямку введення новітніх технологій із зменшення частки робочої сили та збільшенням розмірів доходів.

Стосовно задекларованої тези, то пропонуємо змінити модель, яка дає змогу характеризувати економіку з незначними затратами робочої сили. Перевагу у виробництві становлять матеріальні затрати (автоматизація виробництва), податок з доходів фізичних осіб справляють лише з розподіленого прибутку, а бо ж декларується така структура господарювання де частка робочої сили є незначною порівняно зі засобами, що використовують у виробництві. Врахувавши зазначене, отримаємо наступну модель розрахунку податкового навантаження:

$$\begin{aligned} \text{ПН} = \text{ЦДВ} + \text{ЦДВ} * m + \text{ПНП} * [1 - (1 + \text{НФОП}) * j - m] + \text{ЦДФО} * \frac{(1 - \text{ПНП}) * j}{j + m} * [1 - (1 + \text{НФОП}) \\ j - m] + \text{УП} * \frac{(1 - \text{ПНП}) * j}{j + m} * [1 - (1 + \text{НФОП}) j - m] \end{aligned} \quad (3)$$

Розрахунок відображено у наступних показниках (табл. 3)

Таблиця 3

Розподіл податкового навантаження у двох факторній моделі (II варіант),

		у % по бруто-вируцим																	
j\m	0,05	0,1	0,15	0,2	0,25	0,3	0,35	0,4	0,45	0,5	0,55	0,6	0,65	0,7	0,75	0,8	0,85	0,9	
0,05	0,49	0,47	0,45	0,44	0,44	0,43	0,43	0,42	0,42	0,41	0,41	0,41	0,4	0,4	0,4	0,39	0,39	0,39	
0,1	0,49	0,46	0,45	0,44	0,43	0,42	0,41	0,41	0,4	0,4	0,39	0,39	0,39	0,38	0,38	0,38	0,37		
0,15	0,47	0,45	0,44	0,42	0,41	0,41	0,4	0,39	0,39	0,38	0,38	0,37	0,37	0,37	0,36	0,36			
0,2	0,45	0,43	0,42	0,41	0,4	0,39	0,38	0,38	0,37	0,37	0,36	0,36	0,35	0,35	0,34				
0,25	0,43	0,41	0,4	0,39	0,38	0,37	0,36	0,36	0,35	0,35	0,34	0,34	0,33						
0,3	0,41	0,39	0,38	0,37	0,36	0,35	0,35	0,34	0,33	0,33	0,32	0,32							
0,35	0,38	0,37	0,36	0,35	0,34	0,33	0,32	0,32	0,31	0,31	0,3								
0,4	0,36	0,35	0,34	0,33	0,32	0,31	0,3	0,3	0,29										
0,45	0,34	0,32	0,31	0,3	0,3	0,29	0,28	0,27											
0,5	0,31	0,3	0,29	0,28	0,27	0,27													
0,55	0,28	0,27	0,26	0,26	0,25														
0,6	0,26	0,25	0,24	0,23															
0,65	0,23	0,22																	
0,7	0,21																		

Аналіз матриці дає змогу зробити висновок про те що, при зменшенні частки оплати праці рівень оподаткування значно знизився. При аналізі діаметрального зрізу найвищий рівень податкового навантаження – 39% зафіксовано при показниках $j = 5\%$ та $m = 85\%$; найнижчий рівень – 22% спостерігаємо при показниках $j = 70\%$ та $m = 5\%$. Середнє значення показника зафіксовано при факторах $j = 40\%$ та $m = 40\%$; за таких величин податкове навантаження перебуває на рівні 30%. Це значення є набагато нижчим, ніж реальний показник в Україні у 2006 р., у 2007 – 39%, що відповідає наступним параметрам матриці, зокрема $j = 5\%$ та $m = 90\%$. Використовуючи саме таку модель,

що характеризує економіку, де, практично, нема витрат на оплату праці (нема відповідного фонду), крім витрат на управлінський персонал, податкове навантаження на фактичному загальнодержавному рівні спостерігається за умови високих матеріальних витрат – 90% (табл. 3). Аналізуючи матрицю, спостерігаємо певні економічні погіршення, за цієї ситуації базовими аргументами податкового навантаження є оподаткування прибутку (оподаткування оплати праці практично нема), об'єктом якого – прибуток, розрахований як скориговані валові доходи за мінусом валових витрат і амортизації [7]. Саме тому, чим більші матеріальні витрати й амортизація, тим менший прибуток, через це сума податку зменшується, за розрахунками, що ми здійснили, спостерігається певна діаметрально протилежна ситуація. Найвищий рівень податкового навантаження спостерігаємо при найменших матеріальних затратах. Даному висновку є пояснення. При витратах великої кількості матеріальних ресурсів формується значно ширша база оподаткування, ніж при низьких матеріальних витратах, що становлять основу виробництва у досліджуваній моделі. Аналізуючи діаметральний зріз, що відображає рівень оподаткування, за якого фінансовий результат наближається до нуля (прибуток дорівнює нулю), отримуємо високий показник податкового навантаження (38%–39%) за високого показника «т», що в нашому випадку дорівнює 85%–90%.

Третій варіант економічної моделі полягає у дослідженні таких економічних відносин, які характеризують види діяльності, що не передбачають оподаткування податком на прибуток підприємств. Основу оподаткування в даній моделі становить податок з доходів фізичних осіб. Таку модель можна застосувати при дослідженні господарюючих суб'єктів – фізичних осіб, які звільнені від сплати податку на прибуток підприємств, або ж неприбуткових організацій, основний тягар оподаткування в яких створюється за рахунок індивідуального оподаткування (податок з доходів фізичних осіб, платежі, спрямовані до державних цільових фондів). Наведену структуру оподаткування можна відобразити наступним математичним виразом:

$$III = ПДВ + ПДФО * j + УП * j + НФОП * j - ПДВ * m + IIII * [1 - (1 + НФОП) * j - m] \quad (4)$$

Таку модель розподілу податкового навантаження відтворено набором показників (табл. 4).

Таблиця 4

Розподіл податкового навантаження у двох факторній моделі (III варіант), у

Розподіл податкового навантаження.																		
l\m	0,05	0,1	0,15	0,2	0,25	0,3	0,35	0,4	0,45	0,5	0,55	0,6	0,65	0,7	0,75	0,8	0,85	0,9
0,05	0,44	0,42	0,39	0,37	0,35	0,33	0,3	0,28	0,26	0,24	0,21	0,19	0,17	0,15	0,12	0,1	0,08	0,06
0,1	0,45	0,43	0,4	0,38	0,36	0,34	0,31	0,29	0,27	0,25	0,22	0,2	0,18	0,16	0,13	0,11	0,09	
0,15	0,46	0,44	0,41	0,39	0,37	0,35	0,32	0,3	0,28	0,26	0,23	0,21	0,19	0,17	0,14	0,12		
0,2	0,47	0,45	0,43	0,4	0,38	0,36	0,34	0,31	0,29	0,27	0,25	0,22	0,2	0,18	0,16			
0,25	0,48	0,46	0,44	0,41	0,39	0,37	0,35	0,32	0,3	0,28	0,26	0,23	0,21					
0,3	0,49	0,47	0,45	0,42	0,4	0,38	0,36	0,33	0,31	0,29	0,27	0,24						
0,35	0,5	0,48	0,46	0,43	0,41	0,39	0,37	0,34	0,32	0,3	0,28							
0,4	0,51	0,49	0,47	0,45	0,42	0,4	0,38	0,36	0,33									
0,45	0,52	0,5	0,48	0,46	0,43	0,41	0,39	0,37										
0,5	0,53	0,51	0,49	0,47	0,44	0,42												
0,55	0,54	0,52	0,5	0,48	0,45													
0,6	0,56	0,53	0,51	0,49														
0,65	0,57	0,54																
0,7	0,58																	

Здійснюючи аналіз, відзначимо тенденції, що дають змогу зробити наступні висновки. Найвище значення показника, у виділених діаметральним зрізом показниках, зафіксовано за наступних значень: $j = 70\%$, $m = 5\%$, податкове навантаження досягає $58\% - 54\%$, найнижчий рівень відстежуємо за значень $j = 5\%$, $m = 90\%$, що становить 6% . Щодо показника податкового навантаження, притаманного Україні, то спостерігаємо за значень $j = 45\%$, $m = 40\% - 39\%$, такий рівень оподаткування зафіксовано у 2006 р., за $j = 40\%$, $m = 35\% - 38\%$, що найбільш наближений до показника 2007 року. Як ми вже відзначили, найвище значення зафіксовано за високих витрат на оплату праці та низьких матеріальних затрат. Такий розподіл податкового навантаження, як у матриці, є абсолютно виправданим, якщо враховувати вітчизняну практику оподаткування доходів громадян. Високий рівень оподаткування за значних затрат на оплату праці спостерігаємо за рахунок оподаткування податком з доходів фізичних осіб – 15% від сукупного місячного оподаткованого доходу, значних відсотків нарахування на фонд оплати праці (37%), та утримань із заробітної плати, що становлять $3,5\%$. За високого значення витрат на оплату праці формується найвищий рівень податкового навантаження – 58% , що відображено в таблиці (табл. 4). Значно нижчий показник, що в матриці досягає 6% , спостерігаємо за значних матеріальних витрат та низьких витрат на оплату праці (незначний фонд оплати праці). Стосовно математичного аналізу, то він сповна відображає ситуацію, притаманну Україні за останні роки. Зокрема, підприємства, що не є платниками податку на прибуток підприємств, зазнають значного податкового навантаження саме за рахунок сплати податку з доходів фізичних осіб і платежів до державних цільових фондів, що, як уже було зазначено, у відсотках становлять приблизно 55% ; у моделі це відбувається за високого показника « j », коли формується високий рівень податкового навантаження. Низький рівень формується тільки через незначний фонд оплати праці, високі матеріальні витрати та відсутність податку на прибуток підприємств. Дана ситуація цілком відповідає вітчизняним умовам, зокрема при застосуванні спрощеної моделі оподаткування (єдиного податку для фізичних та юридичних осіб). Відповідно до вітчизняної практики, спрощена система оподаткування передбачає єдиний податок з фізичних осіб – ставка встановлена у твердих сумах $20 - 200$ грн., та юридичних осіб – $6 - 10\%$ до виручки від реалізації продукції [12]. Саме ця модель дає змогу не використовувати в оподаткуванні податок на прибуток підприємств, натомість оподаткування здійснюють за єдиним податком. При аналізі таблиці 4, за умови незначних витрат на заробітну плату – $5\% - 10\%$ – спостерігаємо незначне податкове навантаження, що може характеризувати використання спрощених технологій оподаткування. Маючи дохід 500 тис. грн., платник може сплатити податок 200 грн. за умовою оподаткування Єдиним податком для фізичних осіб.

Проаналізувавши три моделі, приходимо до висновку, що в країні сформована така система оподаткування, яка спроможна моделюватися багатьма способами. Зокрема, перший варіант моделі передбачає загальне оподаткування, з усіма притаманними даній системі особливостями. Тут передбачене оподаткування податком з доходів фізичних осіб, податком на прибуток підприємств, податком на додану вартість, а також нарахування та утримання в державні фонди соціального страхування. Саме така модель найдосконаліше характеризує оподаткування середнього і малого бізнесу, підприємств із високими технічними потужностями та кадровим забезпеченням.

Другий варіант моделі передбачає оподаткування високотехнологічних підприємств, робоча сила на яких замінена новітніми технологіями. Такі технології відносять до основних засобів. Саме тому застосування основних засобів породжує матеріальні затрати, амортизацію; ці витрати формують базу оподаткування для податку на прибуток підприємств. Незначне використання робочої сили призводить до відсутності фонду оплати праці, тому база оподаткування податком з доходів фізичних осіб є незначною.

Враховуючи історію становлення оподаткування, така ситуація на сьогоднішньому етапі розвитку видається неможливою, але як один із напрямів дослідження цілком прийнятна.

Третій варіант передбачає таку модель оподаткування, за якої прибуткове оподаткування підприємств не використовують, у розрахунку об'єкта оподаткування нема необхідності. Даному варіантові притаманні спрощені технології оподаткування, об'єктом для розрахунку яких визначено виручку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Або ж для фізичних осіб, які здійснюють свою діяльність на загальній системі оподаткування. Основу формування податкового навантаження в цій моделі становлять оподаткування податком з доходів фізичних осіб та внески у державні цільові фонди.

Наші спостереження дають змогу зробити висновок, що з трьох запропонованих моделей українській економіці притаманне оподаткування, описане та змодельоване в «1» та «3» моделях. Зокрема середні показники діаметральних зрізів відповідають податковому навантаженню в Україні – на рівні 38–39%.

Наступні дослідження проблеми податкового навантаження ґрунтуватимуться на дослідженні територіальних особливостей структури податкового навантаження. Зокрема, актуальним є дослідження регіонального рівня впливу оподаткування, структури виробництва, рівня соціальної політики та територіальне забезпечення ефективної фіскальної політики.

Література

1. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки / А. Соколовська // *Економіка України*. – 2006. – № 7. – С. 4–12.
2. Амоша О. До питання про оцінку рівня податків в Україні / О. Амоша, В. Вишневський // *Економіка України*. – 2002. – № 8. – С. 11–19.
3. Барулін С. В. Теория и история налогообложения: учеб. пособие / [С. В. Барулін] Саратовский государственный социально-экономический университет. – Саратов, 2005. – 316 с.
4. Игнатов А. В. О «справедливой» налоговой нагрузке и едином оборотном налоге / А. В. Игнатов // *Налоговая политика и практика*. – 2006. – № 1 (37). – С. 38–43.
5. Савченко В. Я. О методике определения налоговой нагрузки / В. Я. Савченко // *Финансы*. – 2005. – № 7. – С. 26–32.
6. Проблеми розвитку податкової політики та оподаткування: Монографія [Ю. Б. Іванов та ін.] / За заг. ред. проф. Ю. Б. Іванова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 448 с.
7. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94-%E2%F0
8. Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=835-17
9. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=889-15
10. Закон України «Про податок на додану вартість» // zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=168%2F97-%E2%F0
11. Про схвалення Стратегії реформування податкової системи України // www.minfin.gov.ua
12. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» // www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=727%2F98

Редакція отримала матеріал 19 травня 2009 р.